

Анализ относно обвързването на възнаграждението на магистратите с техните резултати и работа

Изразените мнения, оценки, констатации и предложения в настоящия анализ представляват само и единствено гледната точка на авторите и по никакъв начин не може да се приема, че те съставляват мнение на партньорите по проекта.

Целта на този анализ не е да доказва или решава необходимостта от определен брой магистрати в българската съдебна система, нито да определя дали възнагражденията им трябва да бъдат увеличавани или намалявани в общ план. По-скоро анализът се фокусира върху това дали възнагражденията и промоциите на магистратите трябва да бъдат обвързани с резултатите от тяхната работа, особено когато тези резултати директно ощетяват българските данъкоплатци чрез финансови загуби или подкопават демокрацията на местно и национално ниво чрез пагубни дела и решения. Ние няма да навлизаме в оценка на ефективността на мерките за борба с корупцията сред магистратите, а ще разгледаме дали настоящата система на възнаграждение и кариерно развитие отговаря на стандартите за етика и професионализъм, които обществото очаква. Нашето мнение е, че възнаграждението на магистратите трябва да бъде обвързано с резултатите от работата им, като при неизпълнение на минимални етични и професионални стандарти те следва да бъдат освобождавани. Това би увеличило демократичната прозрачност, което от своя страна би имало положителен ефект върху бизнес климата и директните инвестиции в страната.

България е сред най-често осъжданите държави в Европа за нарушение на основните човешки права, според статистиката на Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ) в Страсбург. От момента, в който страната става член на Съвета на Европа през 1992 г. и признава юрисдикцията на ЕСПЧ, тя е осъждана по 663 дела за период от 29 години (до 2021 г., последни пълни данни от ЕСПЧ). В повече от една трета от тези случаи – приблизително 220 дела – става въпрос за нарушение на правото на свобода и сигурност по член 5 от Европейската конвенция за правата на човека. Това са основни демократични принципи, които всяка държава членка на ЕС е длъжна да спазва. Според годишния доклад на ЕСПЧ за 2020 г., България е осъдена в 24 нови дела само за тази година, като общата сума на компенсациите надхвърля 1,5 милиона евро (*ECHR Annual Report 2020*). Тези средства се изплащат от държавния бюджет, т.е. от джобовете на българските данъкоплатци, което поставя въпроса за отговорността на магистратите, участвали в тези дела.

Корупцията и некомпетентността в съдебната система допълнително усложняват ситуацията. Според *Corruption Perceptions Index 2023* на Transparency International, България отбелязва резултат от 45/100, което я поставя на 67-мо място от 180 държави – най-ниският резултат сред страните от ЕС. Това високо ниво на възприемана корупция в публичния сектор, включително в съдебната власт, нанася сериозни вреди на индивидите, бизнеса и инвестиционния климат, което ще разгледаме в следващите раздели.

Заклучението на този анализ е, че възнагражденията на магистратите и тяхното кариерно изкачване трябва да отразяват спазването на основните принципи на човешките права, като правото на свобода и сигурност. Когато държавата е осъждана да плаща компенсации от парите на данъкоплатците поради действията на съдии и прокурори, тези магистрати следва да бъдат санкционирани. Това би ги направило по-внимателни, тъй като в момента те не носят лична отговорност, а съществуващите механизми за контрол – като Инспектората към Висшия съдебен съвет (ВСС) – са неефективни. Практиката показва, че в повечето случаи магистратите не биват санкционирани за сериозни грешки или нарушения. Според доклад на Центъра за изследване на демокрацията (ЦИД) от 2023 г., само 19% от българите изразяват доверие в съдилищата, което е сред най-ниските нива в ЕС (CSD, *Corruption Monitoring System 2023*). Нашето мнение е, че тази липса на отчетност се дължи на отсъствието на ясни, обективни критерии за оценка, като решенията често се основават на индивидуална, „замъглена“ преценка.

Ние не отричаме ползите от справедлив съдебен процес или неизмеримата стойност на правосъдието за всеки гражданин – ползи, които трудно могат да бъдат количествено оценени. Въпреки това смятаме, че когато държавата е осъдена да плаща заради действията на магистратите, които я представляват, тези магистрати трябва да бъдат порицани и, при необходимост, отстранени, за да се предотврати по-нататъшно увреждане на обществото и икономиката.

Като пример ще разгледаме действията на бившия заместник-окръжен прокурор на Бургас, Ангел Георгиев, заловен с подкуп през 2014 г. заедно с адвокат Марин Стефанов в последствие оневинен от съда. Георгиев водеше знаковото дело „Гранити“, което продължи над 10 години и само по себе си струваше на данъкоплатците значителна сума, преди да бъде прекратено. България беше осъдена по това дело да плати на един от пострадалите, Галин Костов, 134 000 лева (*ECHR, Kostov v. Bulgaria, 2019*). Делото, надзиравано от прокурор Георгиев и съдия Захарин Захариев от Бургаския окръжен съд, задържа обвиняеми в арест без доказателства повече от две години. Галин Костов е един от тях. ЕСПЧ отбеляза, че „нематериалната вреда представлява сериозно засягане на личността и достойнството на индивида и се изразява в негативни преживявания от негова страна. Обезщетението следва да бъде съобразено с личността на ищеца, с начина, по който е преживял случилите се събития, и с отраженията върху него, включително върху обкръжаващата го среда, професионалната му дейност и близките му.“

Месечната заплата на окръжен прокурор до 2015 г. беше около 2150 лева (*Lex.bg, 2015*). В тази светлина, действията на Ангел Георгиев по делото „Гранити“ струваха на данъкоплатците еквивалента на 63 месечни заплати, или над 5 години издръжка – и това е само за едно дело. Георгиев е замесен и в други скандални дела с осъдителни присъди от Страсбург, но въпреки това през 2021 г. беше награден за „добра работа“ от тогавашния главен прокурор Иван Гешев и продължава да работи като редови прокурор. Проблемът за данъкоплатците не е само в размера на възнаграждението му, а в това защо той изобщо остава в системата, получавайки заплата, след като е нанесъл значителни финансови и репутационни щети.

Вредите от подобни действия на магистрати са многостранни и засягат индивидите, бизнеса и директните инвестиции в България. Корупцията и некомпетентността не са просто абстрактни проблеми – те имат конкретни последици, които ще разгледаме:

- **Вреда за индивидите:** Случаят „Гранити“ показва как неправомерни арести и продължителни задържания без доказателства нарушават основни права, причинявайки емоционални и материални загуби на пострадалите. Галин Костов, например, е преживял две години в арест, което е унищожило професионалния му живот и семейните му отношения. Общо над 220 души са получили компенсации от ЕСПЧ за подобни нарушения на правото на свобода и сигурност в България, като средната компенсация е около 7000 евро на случай (*ECHR Statistics, 2021*). Тези лични трагедии са директен резултат от действията на магистрати, които остават безнаказани.
- **Вреда за бизнеса:** Корумпирани или некомпетентни магистрати създават несигурна правна среда, която отблъсква бизнеса. Според *Doing Business Report 2020* на Световната банка, България е на 61-во място от 190 държави по лекота на правене на бизнес, като уреждането на търговски спорове отнема средно 564 дни – значително повече от средното за ЕС (400 дни). Схеми като „Осемте джуджета“, разкрити от Антикорупционния фонд през 2023 г., показват как магистрати изнудват бизнеси чрез съдебни дела и арести, за да отнемат активи (*ACF, The Eight Dwarfs Investigation*). Това унищожава компании и намалява доверието в правосъдието. Проучване на БТПП от 2022 г. установява, че 55% от бизнеса оценяват независимостта на съдебната власт като слаба, което влияе негативно на инвестиционните им планове (*БТПП, Бизнес среда 2022*).
- **Вреда за директните инвестиции:** Чуждестранните инвеститори избягват България заради липсата на предсказуема правна рамка. Според Българската народна банка (БНБ), преките чуждестранни инвестиции (ПЧИ) са спаднали от 28% от БВП през 2008 г. (9 млрд. долара) до 2% през 2018 г. (1,13 млрд. долара) (*BNB, FDI Statistics 2023*). Доклад на ОИСР от 2023 г. отбелязва, че съдебната корупция е ключов фактор за този спад, като компании като ČEZ Group напускат страната поради „системни проблеми в правосъдието“ (*OECD Economic Survey: Bulgaria 2023*). Корупцията струва на България около 22% от БВП годишно (*Transparency International, 2018*), което отблъсква капитала и влошава икономическото развитие.

Извън националния контекст, международни институции като Венецианската комисия, Комитетът на министрите на Съвета на Европа, Съветът на съдиите в Европа (CCJE) и Европейската мрежа на съдебните съвети (ENCJ) препоръчват ясни и обективни стандарти за възнагражденията на магистратите като гаранция за независимост, ефективност и отговорност (*Venice Commission, Opinion CDL-AD(2010)004*). Въпреки това, в България нивото на усещане за независимост на съдебната власт остава ниско – само 37% от

гражданите и 45% от бизнеса я оценяват като „относително добра или много добра“ (*EU Justice Scoreboard 2020*).

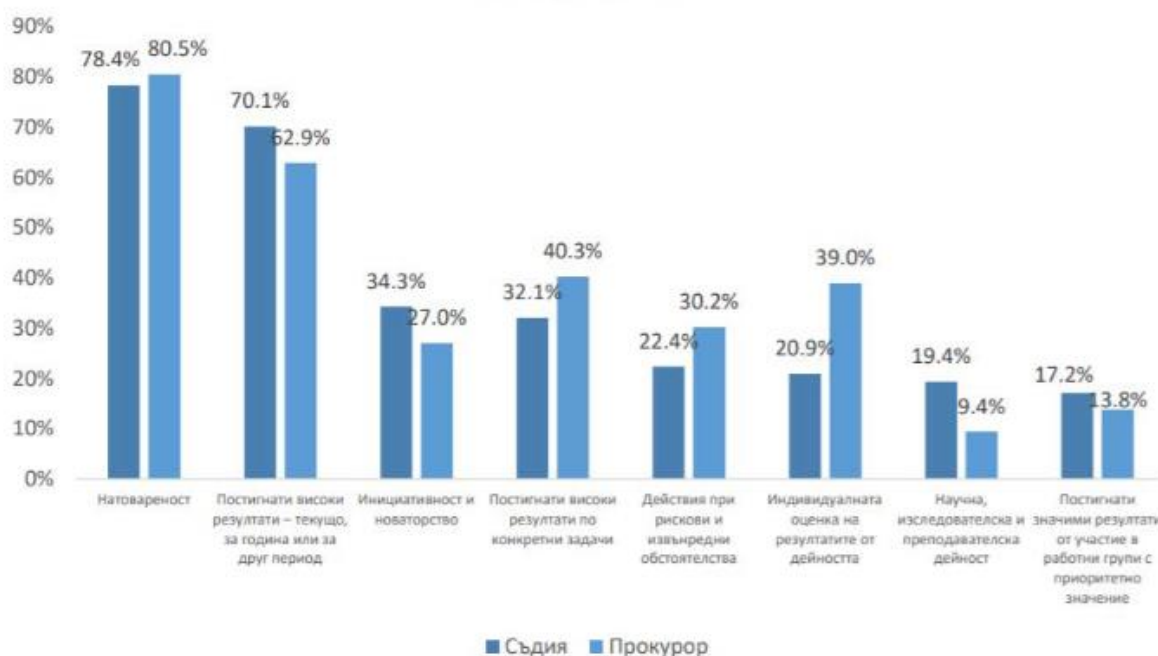
Съвсем разбираемо е, че за да се гарантира независимостта и общественото доверие в работата на магистратите, те трябва да бъдат добре платени. Според проучване на ЕС, 80% от българите смятат, че няма официални гаранции за независимостта на съдебната власт, а почти същият процент твърдят, че организацията на системата не осигурява ефективен достъп до правосъдие (*EU Justice Scoreboard 2020*). В същото проучване над 40% от респондентите заявяват, че високите възнаграждения не създават условия за почтено и безпристрастно изпълнение на служебните задължения, а близо 30% смятат, че качеството на работата не зависи от размера на заплатите. Това показва, че високите възнаграждения сами по себе си не са достатъчни, ако липсва отчетност.

Следователно, щом възнаграждението не гарантира безпристрастност, а магистратите не носят лична отговорност за действията си, е редно тяхното бъдеще в системата да бъде свързано с негативните резултати от работата им. Магистрати, които вредят на данъкоплатците чрез дела, водещи до присъди от ЕСПЧ, би трябвало да бъдат санкционирани – чрез намаляване на заплатите или бонусите им при първо нарушение и уволнение при продължаваща негативна тенденция. Това е стандартна практика в други професии, където резултатите определят заплащането и кариерата.

Привилегиите на магистратите, като имунитет срещу лична отговорност, налагат по-строга отчетност за това как работата им влияе върху общественото мнение за съдилищата и прокуратурата, както и за финансовите разходи от техните действия. Магистрат, заловен и/или със сериозно съмнение да приема подкуп, дори чрез посредник, не би трябвало да има място в съдебната система, тъй като това подкопава доверието и прозрачността на демокрацията.

По поръчка на Българския институт за правни инициативи (БИПИ) беше проведено национално представително социологическо проучване сред магистратите в България за тяхното мнение относно възнагражденията в системата. Изследването, осъществено от агенция „Глобал Метрикс“ между юли и септември 2020 г., обхваща 312 съдии, 318 прокурори и 74 следователи. Информацията е събрана чрез метода на пряко стандартизирано интервю (*БИПИ, Magistrates Remuneration Survey 2020*).

Според Вас какви трябва да са критериите за допълнително възнаграждение?

Натовареността и постигнатите резултати – независимо дали текущи, годишни или за друг период – са най-важните критерии за определяне на допълнителните възнаграждения според българските магистрати, според проучването на БИПИ. Прокурорите подчертават резултатите по конкретни задачи, индивидуалните оценки на дейността и работата в извънредни обстоятелства като ключови фактори. В тази насока, когато прокурор повдига тежки обвинения без доказателства и, заедно със съдия, задържа обвиняеми в арест с години в очакване на доказателства (напр. делото „Гранити“), това би трябвало да доведе до намаляване на заплатите им или до отстраняването им поради некомпетентност.

Препоръката на този анализ е възнагражденията на магистратите да бъдат обвързани с резултатите от работата им, особено когато държавата е осъждана за нарушаване на човешките права от ЕСПЧ, независимо от размера на присъдената компенсация. При първо нарушение заплатата на магистрата да бъде намалена (напр. с 20%), при повторно – да последва отстраняване. Този подход ще:

- Повиши личната отговорност, без да нарушава независимостта.
- Намали разходите за данъкоплатците – напр. над 1,5 млн. евро годишно за ЕСПЧ присъди (*ECHR Annual Report 2020*).
- Премахне некомпетентни и корумпирани магистрати, подобрявайки доверието в системата.

Дългосрочно това ще доведе до по-ефективна съдебна система, по-малко дела в ЕСПЧ и по-привлекателен инвестиционен климат чрез сигурна правна среда.

„От ляво на дясно: Ангел Георгиев, прокурор, Любомир Петров –Административен Ръководител на Апелативна прокуратура – Бургас, Емил Христов – бивш прокурор от Апелативна прокуратура – Бургас“

Ангел Георгиев, уволнен от поста заместник-окръжен прокурор на Бургас след арест за подкуп заедно с адвокат Марин Стефанов. Дело „Гранити“, връщано многократно в съда поради пропуски в обвинителния акт.

За търговия с влияние главният прокурор Сотир Цацаров внесе предложение за отстраняване на друг участник в разговорите – прокурор Емил Христов: „Срещу него има разследване за извършено престъпление, затова искам отстраняването му“ (*Нова ТВ*, 2014). Съдът отбеляза „усилено разпространение“ на информация в медиите и форумите, че Христов е корумпиран прокурор, „опънал чадър над мафията“ в региона на Бургас, което подкопава доверието в него и неговите актове. Дейността му като апелативен прокурор става безсмислена, ако не вдъхва доверие.

След отстраняването им, двамата обжалваха и съдът възтанови Ангел Георгиев и Емил Христов на работа като редови магистрати.

Източници:

https://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/bulgaria/2013/12/13/2203191_loshiiat_loshite_i_zlite/

<https://www.mediapool.bg/bulgaria-e-sred-nai-osazhdanite-ot-sada-v-strasburg-darzhavni-news317461.html>

<https://afera.bg/>

<https://news.lex.bg/>

<https://www.24chasa.bg/novini/article/5051642>

[https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2010\)004-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2010)004-e)

<https://rm.coe.int/cmrec-2010-12-on-independence-efficiency-responsibilites-of-judges/16809f007d>

https://www.encj.eu/images/stories/pdf/workinggroups/encj_2015_2016_report_funding_judiciary_adopted_ga.pdf

EU Justice Scoreboard 2020, Charts 44 and 46.

БИПИ, Magistrates Remuneration Survey 2020, http://www.bilibg.org/cdir/bilibg.org/files/MAGISTRATES_REMUNERATION_F-converted.pdf

Допълнителни източници:

Transparency International. (2023). Corruption Perceptions Index 2023.

Център за изследване на демокрацията. (2023). Corruption Monitoring System 2023.

Световна банка. (2020). Doing Business Report 2020.

Антикорупционен фонд. (2023). The Eight Dwarfs Investigation.

Българска търговско-промишлена палата. (2022). Бизнес среда 2022.

Българска народна банка. (2023). Foreign Direct Investment Statistics.

ОИСР. (2023). OECD Economic Survey: Bulgaria 2023.